

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Nurmanova Dilfuza
Jamilovna

Samarqand viloyati Pedagoglarni yangi
metodikalarga o'rgatish milliy markazi,
Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim
metodikalari kafedrası o'qituvchisi

SINF RAHBARINING O'QUVCHILAR JAMOASIDA ISHLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Annotatsiya: Umumiy o'rta ta'limda sinf rahbarlarining sinf jamoasi bilan ishlash kompetentligini oshirish maqsadida uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayonida qisqa muddatli kurslarni tashkil qilish orqali sinf rahbarlariga amaliy metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Sinf rahbari, sinf jamoasi, o'quvchi, maktab, faoliyat, qisqa muddatli kurs, uzluksiz kasbiy rivojlantirish, ota-ona, jamiyat.

Аннотация: В общем среднем образовании для повышения компетентности классных руководителей в работе с классным коллективом классным руководителям даются практические методические рекомендации путем организации краткосрочных курсов в процессе непрерывного профессионального развития.

Ключевые слова: Классный руководитель, классный коллектив, ученик, школа, деятельность, краткосрочный курс, непрерывное профессиональное развитие, родители, общество.

Annotation: In general secondary education, in order to increase the competence of class leaders in working with the class team, practical methodical recommendations are given to class leaders by organizing short-term courses in the process of continuous professional development.

Keywords: Class leader, class team, student, school, activity, short-term course, continuous professional development, parents, society.

Umumiy o'рта ta'lim maktablarida ta'lim-tarbiya berish jarayonida sinf rahbarlarining sinf jamoasini boshqarishdagi o'rni va ahamiyati katta. Maktablarimizda sinf rahbarlarining asosiy faoliyatlari tarbiyaviy ishlar bilan shug'illanish bo'lib, shu sababli ularni sinfning bosh tarbiyachisi, murabbiysi deyishimiz mumkin. Sinf rahbarining faoliyati nafaqat sinf o'quvchilari ya'ni sinf jamoasi bilan ishlashi balki ularning ota-onalari (yoki ularni o'rnini bosuvchi shaxslar) bilan ham bevosita doimiy aloqa bo'lib turishlari talab qilinadi. Bugungi kunga sinf rahbarlaridan faqatgina tarbiyachi yoki murabbiy bo'lishlari bilan birga sinf jamoasini boshqarishda sinf rahbarlaridan boshqaruvchanlik qobiliyati ham talab qilinmoqda. Demak zamon talabi bilan hamnafas bo'lish va sinf o'quvchilarini qiziqishlarini o'rganib ularga to'g'ri yo'lga ko'rsata olish bu sinf rahbarining o'z vazifasini to'liqonli bajarishi bo'ladi. Chunchi zamon talabi va hayot taqazosi bilan bolaning ota-onasi chet ellarda o'zi esa buvisi yoki yaqin qarindoshlarini vasiyligida bo'lgan bolalarga maktab ayniqsa sinf rahbari eng yaqin kishisiga aylab qolmoqda. Ko'rinib turganizgizdek sinf rahbarlari bolalarga faqat ta'lim-tarbiya beribgina qolmasdan ularni "Katta hayotga tayyorlash" degan ulkan mas'uliyatli vazifa yelkalarida turganliklarini har bir sinf rahbar xis qilishlari shart!

Yuqoridagi ulkan vazifalarni bajarib kelayotgan ustozlarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish maqdadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-sonli "O'zbekistonning yangi taqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" Farmoni va 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-sonli "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori qabul qilinib amaliyotga joriy qilindi. Shuningdek sinf rahbarlarni rag'batlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-sonli "O'zbekistonning yangi taqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" Farmoni 6-bandining 3-qatorida quyidagicha keltirilgan:

-umumiy o'рта, o'рта maxsus ta'lim muassasalari va kasb-hunar maktablari pedagoglariga 2020-yil 1-noyabrdan boshlab sinf (guruh) rahbarligi uchun qo'shimcha to'lovlar 1,5 baravarga oshiriladi;

Bundan tashqari sinf rahbarlarini hozirgi zamon talablariga mos ravishda ish faoliyatlarini olib borishlari va ularga motivatsiya berish maqsadida 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-sonli "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori 20-bandida quyidagilar keltirib o'tilgan:

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administraturasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi, O'zbekiston Milliy axborot agentligi va O'zbekiston teleradiokompaniyasiga Farmon hamda mazkur qarorning maqsad va vazifalarini, malakali o'qituvchilar, namunali sinf rahbarlari, maktablar va direktorlarning ijodiy tajribalarini ommaviy axborot vositalarida keng yoritish tavsiya etilsin.

Umumiy o'рта ta'lim maktablarida sinf rahbari vazifasi boshlang'ich sinf o'qituvchisi yoki fan o'qituvchilari bajarishadilar. Shundan kelib chiqib aytish joizki, sinf rahbarligida yetarlicha tajribaga ega bo'lmagan yoki ularga amaliy-metodik

tavsiyalarga bo'lgan ehtiyojlari yuqoridir. Sinf rahbarlarining amaliy-metodik tavsiyalarga bo'lgan ehtiyojini qondirish maqsadida uzluksiz kasbiy rivojlanish jarayoni negzida qisqa muddatli kurslarni ham tashkil qilish zarurati tug'ilmoqda.

Shu sababdan sinf rahbarlari uchun tavsiya qilinadigan qisqa muddatli kurslarda sinf jamoasi yoki o'quvchi bilan ishlashda quyidagi kompetentsiyalarini optimallashtirish nazarda tutiladi:

sinf rahbari sinf jamoasidagi har bir o'quvchining xarakterini bilishi;

sinf jamoasidagi har bir o'quvchining ota-onalari bilan yaqindan munosabat o'rnatish, hamkorlikda ishlashi;

sinf jamoasidagi har bir o'quvchining oiladagi muhitini bilish uchun o'quvchi, ularning ota-onalari bilan suhbatlar o'tkazish, bahs-munozaralarda bildirilgan fikrlar orqali ma'lumotlar yig'ishi;

sinf jamoasidagi har bir o'quvchini shaxsiy "men"ni rivojlantirishda ular bilan individual ishlashi;

yaxshi ko'radigan (yomon ko'radigan) fanlari, qiziqishlari va ularning dunyoqarashi, orzu-istaklari bilan qiziqishi;

o'quvchilarning o'z xohishi bilan maktab va maktabdan tashqari to'garaklarni tanlashlariga ko'maklashish, fan olimpiadalarida ishtirok etishida motivatsiya berishi;

fan o'qituvchilarining har biri bilan o'z sinf o'quvchilari haqida doimo muloqotda bo'lish, ularga ham o'quvchilarining xarakterlari haqida ma'lumotlar berish va ular bilan fikr almashishi;

sinf jamoasidagi o'quvchilarning qanday kasblarga layoqati borligini aniqlash maqsadida suhbatlar, qiziqarli ijodiy topshiriqlar, muammoli keyslar, jamoaviy o'yinlarni tashkil qilishi, natija va xulosalardan kelib chiqib qiyosiy tahlillarni olib borishi;

sinf rahbari yil davomida sinf jamoasidagi o'quvchilarini turli xil tadbirlarda, jamoat ishlarida, sport musobaqalarida ishtirok etishlarini va atrofdagilar bilan munosabatlarini kuzatishi, tegishli tavsiyalar berishi, ularni jamoa bilan hamjihatlikda faoliyat yuritish uchun undashi lozimligi;

sinf jamoasidagi bolalarning xatti-xarakatlarida kamchilik yoki nuqsonlar (uyatchanlik, tajovuzkorlik, sirlilik, giperaktivlik, passivlik) sezilsa maktab psixologiga yozma murojaat qilish hamda ularning ota-onalari bilan hamkorlikda ishlashi;

maktab va sinfning ichki tartib qoidalarini buzuvchi yoki IIB ro'yxatida turuvchi o'quvchilar bo'lsa, ular bilan ko'proq suhbatlar o'tkazish va ular bilan doimiy aloqada bo'lishi lozim.

Yuqoridagi fikrlarni amaliyotga joriy qilish maqsadida uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayonida qisqa muddatli kurslarni tashkil qilish tavsiya etiladi. Bu kurs orqali sinf rahbarida quyidagi kompetentsiyalarini optimallashtirish imkonini beradi.

O'qituvchiga berkitilgan sinf o'quvchilarining har biri haqidagi shaxsiy ma'lumotlar bilan tanishib chiqishi;

Individual tarzda bolalarni psixologiyasini o'rganishi;

Ota-onalari yoki ularni o'rnini bosuvchi shaxslar haqida ma'lumotlarga ega bo'lishi;

- Bolalarning bilim olish darajasi;
- Bolani kreativ firklashga o'rgatishi;
- Bolaning oiladagi munosabati;
- Bolaning maktabdan so'ng kimlar va nimalar bilan band bo'lishi;
- Bolaning ehtiyoj va qiziqishlarinibilib olishidir.

Bundan tashqari bugungi kun sinf rahbarining intellektual, jismoniy va ma'naviy sohalarda o'quvchi shaxsini rivojlantirish uchun psixologik-pedagogik shart-sharoitlarni shakllantirishda ishtirok etadi. Buning uchun u har bir bolaning shaxsiy xususiyatlarini, uning oiladagi hayot sharoitlarini bilishi zarur. Shu sababdan sinf rahbarining ish faoliyatini tashkil qilishda quyidagilarni amalga oshirishni tavsiya etiladi:

- Bolaning oilasi bilan aloqalarni o'rnatish;
- O'quvchining faoliyatini tahlil qilish;
- O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari kuzatish;
- Darslarga qatnashishni nazorat qilish va deviant xulq-atvor shakllarining oldini olish.

O'qituvchi sinf jamoasidagi o'quvchilar haqidagi bilimlarga asoslanib va ularning shaxsiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda o'quvchi imkoniyatlarini sinf jamoasida to'liq ochib berishga yordam beradi. Bundan tashqari sinf rahbari sinf jamoasini shakllantirish, ijtimoiylashuv jarayonlari uchun javobgardir. Ko'p narsa ularning samaradorligiga bog'liq: o'quvchilar, ularning ijtimoiylashuv jarayonidagi birinchi tajribasi, o'quv jarayonining katta ishtirokchilari bilan munosabatlar tajribasi, mashg'ulotlar samaradorligi.

Sinf rahbari o'quvchilarning sinf jamoasini maktab birlashmasi shaklida yuqori sifatli ijtimoiy-madaniy muhitni shakllantirishini ham o'z ichiga oladi. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi usullarni amalga oshirishni tavsiyaetiladi:

- Sinfdagi tashkiliy tadbirlarni sinf jamoasi bilan hamkorlikda tayyorlash;
- O'quvchilar jamoasining ichki iqlimini o'ranish va baholash;
- Sinfdan tashqari madaniy, sport va intellektual tadbirlarini tashkil qilish;
- Ota-onalar bilan hamkorlikda tadbirlar o'tkazish;
- Sayohatlar va turli darajadagi tadbirlarda ishtirok etish: viloyat, shahar, mintaqaviy.

Yuqoridagi ishlaning uzviy davomiyligini ta'minlash uchun esa ota-onalar bilan ishlash, tashqi muhitda (maktabda, shaharda) har bir o'quvchining va umuman sinf jamoasining manfaatlarini himoya qilish - bu sinf rahbarining funktsional vazifalariga kiritilgan bo'lishi lozim.

Sinf o'qituvchisi bolaga o'zini sinf jamoasining a'zosi sifatida anglashda yordam berish, bolalarning jamoaviy yutuqlar uchun mas'uliyat ulushini tushunishga yordam berishga qaratilgan.

Yuqoridagilarni xulosa qiladigan bo'lsak har bir sinf rahbarini sinf jamoasi bilan ishlashdagi kompetentligini optimallashtirishda sinf rahbarlarini kreativ fikrlashlari ta'lim-tarbiya jarayonidagi faoliyatlarini boshqarishda ijodiy, noan'anaviy yondashuvlar asosida samarali natijalarga erishishimi mumkin. Ana shu tarzda ishlar tashkil qilinsa, ko'zlagan maqsadlarimizga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – QHMMB: 03/20/637/1313-son, 24.09.2020 y.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalari rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi "Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy tadqiqot faoliyatini qo'llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4963-son Qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining 2021-yil 22-fevraldagi 41-son buyrug'iga ilova. Umumiy o'rta ta'lim muassasasining sinf rahbarlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida Nizom.
5. Maxsudov P.M. Professional ta'lim tizimi uchun pedagoglar tayyorlash: muammo va takliflar. Zamonaviy ta'lim ilmiy-amaliy ommabop jurnal. №7 (92) 2020 yil. 42-49 bb.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining 2021-yil 22-fevraldagi 41-son buyrug'iga ilova. Umumiy o'rta ta'lim muassasasining sinf rahbarlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida Nizom.
7. Musurmanova O. Pedagogik texnologiyalar – ta'lim samaradorligi omili: monografiya /O.Musurmanova. – Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. -184 b.
8. Koshanova N. Umumta'lim maktablarida sinf rahbarlari faoliyatini rivojlantirish mexanizmlari (klaster yondashuvi asosida) avtoreferati. Chirchiq – 2021.
9. Raximqulova M.B. Malaka oshirish jarayonida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining uzluksiz kasbiy kompetentligini takomillashtirish. Xalq ta'lim. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining ilmiy-metodik jurnali. 6-son 2021-yil (maxsus). 79-83 bb.
10. Axmedov T.Q. Malaka oshirish jarayonida o'qituvchi – pedagoglarni ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishga o'rgatish tizimini shakllantirish omillari. "Malaka oshirish tizimi – barkamol shaxsni shakllantirishda oila va uzluksiz ta'lim

tizimi hamkorligini ta'minlovchi hamda ta'lim sifatini oshiruvchi ijtimoiy institut sifatida" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. 2012-yil, 19-iyun. 334-336 bb.

11. Avlaey O.U. "Boshlang'ich sinf o'qituvchilari tasavvurida o'qituvchi timsoli" Maktab va hayot jurnali, 2019-yil 2-son(142), 5-7 bb.

12. Abdullayeva G.A. O'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini kvalimetriyalash. Maktab va hayot jurnali. № 6. 2021 yil. 35-36 bb.)

13. Sinf rahbari jurnali 2021-yil oktabr 10-son (106)